

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1230249/2

בבית הדין הרבני אזורי אשקלון

לפני כבוד הדיינים:

הרב מאיר כהנא, הרב שלמה צרור, הרב דניאל גודיס

המבקשת: פלונית

הנדון: היתר נישואין – פנוי - מינקת

פסק דין

הופיעה המבקשת. עמה הופיע בביה"ד הבחור [א'], אשר עמו היא מבקשת להינשא.

המבקשת הנ"ל הצהירה בפני ביה"ד שילדה את בנה [ב'] בתאריך י"ב באב תשע"ח (24.7.2018). אביו של בנה זה הוא [ש'], אשר ממנו התגרשה ביום ט"ו באייר תשע"ח (30.4.2018), בהיותה מעוברת, בביה"ד הרבני האזורי פתח תקוה. במסגרת הסכם הגירושין אשר קיבל תוקף פסק דין בביה"ד הנ"ל, התחייב האב לשלם לידי האם את מזונות בנם המשותף.

האם הצהירה כי הניקה את בנה במשך שבועיים, ולאחר מכן התחיל הבן לאכול תחליפי חלב אם. כיום הילד כבן 11 חודש, והיא מבקשת לקבל היתר להתחתן עם הבחור הנ"ל בחודש אלול שנה זו (9/2019), כלומר כ-13 חודשים וחצי לאחר לידת הבן. לדבריה היא מבקשת להינשא כבר עתה הואיל ויש לה קושי להמשיך לחיות בבית הוריה שאינם שומרים שבת.

הבחור הנ"ל התחייב לפני בית הדין לזון את בנה של המבקשת, אם אביו לא ימשיך לזונו.

המבקשים הנ"ל צעירים לימים. הבחור בן 23 והמבקשת בת 22, ונראה שיקשה עליהם להמתין כ"ד חודש.

בית הדין מחליט כדלהלן:

- א. בית הדין מתיר למבקשת הנ"ל להינשא כדמו"י לבחור [א'] בחודש אלול תשע"ט.
- ב. היתר זה מותנה בהפקדת 11,000 ₪ במזומן בקופת ביה"ד. המבקשת תהיה רשאית לתבוע סכום זה במקרה שאביו הביולוגי של בנה לא ישלם את חיובו מדין התורה ומכוח הסכם הגירושין, וכמו כן בעלה לא יזונו על אף התחייבותו בפני ביה"ד.
- ג. הכסף יופקד עד שימלאו לתינוק כ"ד חודש ולאחר מכן יוחזר מלא הכסף למפקיד, האמור בסעיף א.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נימוקי פסק הדין

שאלה, בהאי עובדא של אשה שהתגרשה ועודה מעוברת, ולאחר מספר שבועות ילדה בן ב"ב אב התשע"ח (24.7.2018), ולאחר הלידה הניקה את בנה במשך כשבועיים, ולאחר מכן האכילה אותה בתחיליפי מאכל אָם, וכעת מצאה שידוך וברצונם להתחתן בחודש אלול התשע"ט, וביום זה התינוק יהיה בן י"ג חודש ושלושה שבועות. לשאלת הבי"ד את הבחור המשודך, אם מוכן להתחייב לזון את הבן, השיב שמוכן להתחייב לזונו במידה ואביו יפסיק לזונו כפי שהתחייב כבר בביה"ד. ויש להסתפק בנידון דידן, האם יש להתיר להם להנשא הגם שלא עברו כ"ד חודש מאז לידת הבן. ובנידון דידן, עדיין הבחור לא נשא אשה ולא קיים מצות פו"ר, והוא כבן כ"ג שנה והאשה בת כ"ב שנה, ויש גם חשש שיבואו לידי הרהור עברה.

א. איסור מינקת חבירו והאם יש להתיר בספיקו ככל איסור דרבנן

איתא בגמ' יבמות (מב.): "לא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו" וכו'. וטעמא דמילתא כדאיתא התם:

"סתם מעוברת למניקה קיימא, דילמא איעברה ומעכר חלבה וקטלה ליה, אי הכי דידיה נמי, דידיה ממסמסא ליה בביצים וחלב, דידה נמי ממסמסא ליה בביצים וחלב, לא יהב לה בעל, וליתבעיניה ליורשים, אמר אביי אשה בושה לבא לבית דין והורגת את בנה."

הרי שחששו חז"ל לסכנת הולד שמא הבעל השני לא יתן לה מעות להאכילו ביצים וחלב ויבוא ליד סכנת נפשית.

ובגמ' כתובות (ס.) פליגי תנאי כמה זמן צריכה להמתין עד שתנשא. לר"מ צריכה להמתין כ"ד חודש, ולרבי יהודה י"ח חודש, ואמר רבי נתן בר יוסף פלוגתא דר"מ ור"י פלוגתא דב"ש וב"ה, דלב"ש צריכה להמתין כ"ד חודש ולבית הלל י"ח חודש. ואמר רשב"ג אני אכריע לדברי האומר כ"ד חודש מותרת לינשא בעשרים ואחד חודש, ולדברי האומר י"ח מותרת לינשא אחר ט"ו חודש לפי שאין החלב נעכר אלא לאחר ג' חדשים. ואמר עולא הלכה כרבי יהודה, ואמר מר עוקבא לי התיר רבי חנינא לשאת לאחר ט"ו חודש, וכן ס"ל לאביי שמותר לשאת לאחר ט"ו חודש. מסיימת הגמרא: "כי אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה, רב ושמואל דאמרי תרוויהו צריכה להמתין כ"ד חודש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו". וכן נפסקה הלכתא בגמ' יבמות (מג.), וכ"כ לדינא הרמב"ם (פי"א מגירושין הכ"ה-כ"ו) והטוש"ע (סימן יג סעיף יא).

והנה הגם שאיסור מינקת חבירו הוא מדרבנן, כתב בשו"ת ושב הכהן (סימן לה ד"ה ועוד נראה), וז"ל: "ועוד נראה לענ"ד דאפילו להפוסקים דאזלינן לקולא באיסור דרבנן, יש לומר דלא דמי איסור זה דמינקת חבירו לשאר איסור דרבנן כיון דספק נפשות הוא", והסתייע מתשו' הרא"ש (כלל נג סימן ג), והובא בספר אוצר הפוסקים (סימן יג דף עג ע"א). ושם הובאו עוד דברי התורת חסד להגרש"ז מלובלין ח"ב (סימן ד) שהוכיח מתשו' מרן הבית יוסף (הל' כתובות סימן ב) דאיסור מינקת חבירו חמור יותר מכל איסורי דרבנן, משום דיש בו חשש סכנת נפשות.

ובשו"ת חתם סופר חאה"ע (סימן לד) נשאל באחד שרצה לשאת גרושה והיא מעוברת, והרב השואל רצה לצרף דעת רבינו שמשון הזקן שבגרושה לא גזרו, והשיב החת"ס, וז"ל:

"מימי לא הסכמתי להתיר בשום קולא בעולם, כי אם כאשר אבאר פה שיש טעם הגזירה, ועיקר הדבר לסתום פה הרשעים המפקפקים על גזירת חז"ל, והענין הוא כי אמת נכון הדבר כי גם חז"ל ידעו כי רובא דרובא די להם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהנחת פחות מכ"ד חודש, ואפשר פחות משנה, אך איכא מייעוטא בעולם שצריכים כ"ד חדש, וחששו בפקו"נ למיעוטא, וגזרו על כל הנשים שלא תנשאו עד כ"ד חדש משום מייעוט בפיקוח נפש, מעתה הדבר מובן כי כל המרים יד ומקיל לנשים שלא תתחילנה להניק כלל, א"כ כולהן לא יתחילו להניק כלל, וקילקלנו הרוב משום המיעוט" וכו', יעו"ש בדבריו.

על כל פנים, הנראה לענ"ד כל היכא דמעיקר הדין יש להתיר נראה דאין להוסיף חומרות, ובפרט במקום שיכול לגרום לביטול פריה ורביה והרהורי עבירה שקשים מעבירה, צא וראה מה שכתב בשו"ת נודע ביהודה קמא (חיו"ד סימן נד) על מה שכתב הרמ"א יו"ד (סימן קצד סק"ג) הא דנהגו להמתין לילדת מ' לזכר ופ' לנקיבה משום שהחמירו בזה כרבינו תם, שאכן במקום שמוסכם בין כולם להחמיר להמתין מ' לזכר ופ' לנקיבה אין להקל, אך הוסיף:

"היינו בידוע שנעשה מתחלה בהסכמת חכמי העיר וכן משמע הלשון שמוסכם בין הכל. אבל בלא"ה מי מעיד שלא נהגו כן הנשים מעצמם אחת מפי חברתה [...] ועוד כי אני לדעתי אם היה בידי לכתוב לכל המקומות הנוהגים כן שיתאספו להתיר להם היה נחשב בעיני למצוה. כי לפי ששמעתי בעו"ה ע"י מנהג זה באים באשכנז לכמה מכשולים ובמקום שיש לחוש למכשול עבירה ל"ש לומר אי אתה רשאי להתירם בפניהם."

והביא דבריו מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף ז"ל בספרו טהרת הבית ח"ב (עמ' לב). ושם הביא שכן כתב הגאון יעב"ץ בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב (סימן טו), וכן כתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בתפארת ישראל (סימן קצד ס"ב), וז"ל: "כי למה נפריע את העם ממצות עונה וממצות פריה ורביה, ובפרט בדורות אלו שיש לחוש לכמה עבירות של פריצות, והרהורי עבירה וקישוי לדעת והוצאת שכבת זרע לבטלה". וכן כתב הגאון רבי רפאל בירדוגו בספרו תורות אמת (סימן קצד) לבטל המנהג הנ"ל, וז"ל: "ולא נוסף חומרא על מה שהחמירו שלא לבעול על דם טוהר, ולכן אני אומר שכל הנוהג להחמיר שתים רעות עשה, שמתבטל מפריה ורביה, וגם אינו ניצול מהרהורי עבירה הקשים מעבירה" וכו'.

הא קמן, כל הני רבוותא יצאו בישיע לבטל המנהג שנהגו בכמה מקומות להמתין מלידת הזכר מ' יום וללידת הנקיבה פ' יום מהני טעמי דמבטלים מצות פריה ורביה ולא ניצולים מהרהורי עבירה, הגם שלכל היותר לא תמתין האשה לטבילתה יותר משלשה חדשים ולזכר מ' יום בלבד, אף אנו נימא דכל שמעיקר הדין מותרת אשה זו להנשא לבחור המשודך לה, אין לנו לעכבם מהחששות הנ"ל, ויש לעיין בצדדי ההיתר בעוזה"י.

ב. גרושה אם צריכה להמתין כ"ד חודש, ואם יש לחלק בין אם התינוק היכירה או לא היכירה

הנה ידועים דברי התוס' כתובות (ס: ד"ה והלכתא) שכתבו בשם רבינו שמשון הזקן דגרושה מותרת לינשא, ואינה צריכה להמתין כ"ד חודש, הואיל ולא משעבדא ליה, כדתניא (נט:), "נתגרשה אינו כופה להניק". אלא שכתבו התוס' שר"ת אומר שגם הגרושה אסורה לינשא עד שתמתין כ"ד חודש, ומרן הבית יוסף (סימן יג ס"א) כתב שכדברי התוס' בשם ר"ת כן כתבו הרא"ש שם (סימן כ) והר"ן (כה. ד"ה גרסי' בגמ) והמרדכי (סימן קפא) והגהמ"י (פ"א מגירושין אות מ), וכן דעת הרמב"ם (פ"א מגירושין הכ"ה) שלא חילק, וכ"כ הה"מ (שם) בדעת הרמב"ם [אלא שבחי הריטב"א כתובות (נט: ד"ה נתגרשה) כתב שהרמב"ם ס"ל כהר"ש הזקן – ד.ג.], ושכן דעת רב אחא משבחה בעל השאלות, וכן דעת הרשב"א. וכן סתם מרן השו"ע שם (סעיף יא) שבין האלמנה ובין הגרושה וכו' צריכות להמתין כ"ד חודש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובדעת הר"ש הזקן שכתב שבגרושה אין צריכה להמתין כ"ד חודש, אם מיירי דוקא שאינו מכירה או אפילו במכירה, בספר אוצר הפוסקים (סימן יג אות ק) הביאו בזה פלוגתא דרבוותא, ומדברי הריטב"א משמע שהר"ש התיר רק בשאינו מכירה ולא במכירה, אולם מדברי המרדכי והשט"מ מבואר דהר"ש הותיר אף במכירה, וכן מסקנת האחרונים בדעת הר"ש.

אלא דמין הב"י (שם) הביא תשלום דברי הה"מ (שם) בשם הרשב"א כתובות (ס: ד"ה ת"ר), וז"ל: "ומיהו בגרושה דוקא כשהניקתהו קודם שנתגרשה עד שהכירה, אבל קודם הזמן הזה לא, דהא אי בעיא לא תניק אותו כלל ואפילו בשכר", וכתב הרמ"א בדרכ"מ שם (סק"ה) שדברי הרשב"א הובאו בר"ן כתובות (כ"ה. ד"ה גרסי' בגמ'). עוד הביא מין הב"י שם (סי"ד) תשו' הרשב"א בענין אלמנה שהניחה בעלה מעוברת וילדה, ותוך ל' יום ללידתה פסקה מלהניק את בנה ונתנה בנה למניקה, ותוך ששה חודשים לאלמנותה היא רוצה להנשא לבעל, ונשאל דהא איפסיקא הלכתא גמלתו אסור, או דילמא דוקא בשהניקה אותו חמשים יום שכופה ומניקתו, אבל תוך זמן לא, דסכנה ליכא, והשיב הרשב"א שלא נאמרו דברים אלו אלא בגרושה שיוצאה שלא לרצונה, ושיש לו אב למסמס ליה ביעי, אבל אלמנה לעולם עד כ"ד חודש, והוכיח הרשב"א כן מכמה מקומות שיש לחלק בין אלמנה לגרושה כל שלא היכירה.

ובספר אוצר הפוסקים (סימן י"ג אות קי) הביאו דברי התשובה מאהבה (סימן מד) שכתב דרש"י והשאלתות והרי"ף והרמב"ם והר"ן והה"מ סוברים כהרשב"א, דבאין מכירה מותרת, וכן הסכימו רוב מנין רוב בנין מהראשונים והאחרונים. ובתורת חסד (סימן נז), כתב שכן דעת הר"ש מפלייזא והרי"א ז.

וכתב מין הב"י (שם) שמתשו' הריב"ש (סימן תסג ובסימן יג) משמע שאין לחלק בין אלמנה לגרושה, ודלא כהרשב"א שהביא הה"מ דבגרושה שרי אפילו התחילה להניקו אם אינו מכירה, וסיים מין הב"י וראיתי מורים עושים מעשה כדברי הרשב"א ולא מחיתי בידם, כיון שיש להם אילן גדול על מי שיסמוכו, ועוד דמידי דרבנן הוא. אלא שבשולחן ערוך כתב מין שם (סי"ד), וז"ל:

"זה שאמרנו בגרושה יש מי שאומר דדוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה, אבל קודם הזמן הזה לא, דהא אי בעיא לא תניק ליה כלל ואפילו בשכר [וזה דעת הרשב"א – ד.ג.], ויש מי שאומר האשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה צריכה להמתין כ"ד חדש, ומשמע מדבריו דהוא הדין לגרושה [וזה כמש"כ מין הב"י בדעת הריב"ש – ד.ג.]."

ולכאורה לפי הא דקי"ל היכא שהביא מין השו"ע ב' דיעות בשם יש אומרים ויש אומרים דנקטינן כ"א בתרא, הכי נמי יש לאסור כדעת הריב"ש. ולפי"ז בנידון דידן הגם שהאשה גרושה והתגרשה מעוברת ולא הניקה את בנה אלא שבועיים, שלדעת הרשב"א יש להתירה, לכאורה יש לאוסרה וכדעת מין הב"י בדעת הריב"ש, והיא דיעה בתרא.

וכן חזינא בספר אבני האפוד (סימן יג אות לד) לרב הגאון רבי דוד פיאנו שכתב דמשמע מדברי מין השו"ע דדעתו לפסק הלכה דגרושה אסורה אף באינו מכירה כיון דהביא י"א וי"א, וכללא הוא דהלכה כ"א בתרא. אלא שהביא בשם היד אברהם מ"ק הגב"י (סקל"ב) בשם הרב תו"ח (סימן נז) שהתיר בגרושה כל שאינו מכירה כיון שהוא מידי דרבנן, וכ"כ בספר ראש משביר חיו"ד (סימן ל) להגר"י מודיליאנו, ותמה הרב אבני אפוד כיצד פסקו היפך דעת מין השו"ע. וכן תמה על השבות יעקב ח"א (סימן צה) שכתב שדעת מין השו"ע נוטה לדעת הרשב"א. וראה להרב עבודת השם (סימן ו) שכתב שאין להתיר לעשות מעשה כיון שלא מצינו לשום אחד מהרבנים שעשו מעשה זולת התו"ח. אלא שהביא דברי הרב ידי דוד קאראסו (סימן ה) שכתב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להתיר, וטרח וכתב שכן דעת מרן השו"ע. ושוב הביא דברי הנודע ביהודה קמא (סימן יז) שכתב ליישב דברי מרן השו"ע במה שנראה שיש סתירה בדבריו, וכתב ליישב כל שלא הניחה דד בפי התינוק יש להתיר לדעת מרן. ובספר גנזי חיים במזכרת הגיטין (אות סג) כתב שכן עשו מעשה רבני איזמיר, וגם הרב עבודת השם שם כתב להתיר בנתנה בנה למינקת קודם הגירושין. עיי"ש.

אלא דחזינא בשו"ת יביע אומר ח"ז חאה"ז (סימן יג אות ב) דהקשה על הנוב"י דאין סתירה בדברי מרן השו"ע כלל, ולפי כללי הפסיקה איכא למימר דס"ל למרן כדיעה שניה, וכדרך דקי"ל היכא שכתב השו"ע י"א וי"א דהלכתא כדיעה שניה, הכי נמי כאן, וכן תמה על הנוב"י בשו"ת בית יצחק חאה"ע ח"א (סימן נד אות יד). ובשו"ת מהר"ם שיק (חאה"ע סימן כד) כתב בדעת מרן השו"ע דלכאורה אם נלך אחר כללי איסור והיתר ביו"ד (סימן רמב) בדרבנן אזלינן בתר המיקל, אך הפרמ"ג כתב שדיעה האחרונה נראית עיקר למחבר, וא"כ השו"ע ס"ל העיקר כריב"ש, ומיהו הנ"מ לכתחילה, אבל בדיעבד סמכינן על יש מי שאומר קמא שמתיר. ובשו"ת שבות יעקב (סימן צה) כתב בשם האמונת שמואל שדעת השו"ע להקל, ובספר מור ואהלות ענתבי חאה"ע (סימן א דף לד) כתב דמרן השו"ע לא הכריע ואזלינן לקולא כיון דמילתא דרבנן היא. ובשו"ת משפטי עוזיאל ח"ב (חאה"ע סימן כח) כתב שנראה עיקר בדעת השו"ע כדעת הרשב"א, כיון שלא נמצא מי שחולק על זה בהדיא. עוד הביא הרב ז"ל מש"כ בספר תורות אמת (דף מא עד) להגאון רבי רפאל בירדוגו שבבית יוסף כתב היתר בגרושה שאינו מכירה, וכן פסקנו הלכה למעשה, והסכימו עמנו כל חכמי ביה"ד להתיר. וכתב מרן הראש"ל ז"ל שהרב תורות אמת ס"ל דכל שמרן השו"ע הביא ב' דיעות בלשון י"א וי"א לא הכריע בדבר, וממילא בנידו"ד שהוא מדרבנן הוי ספק דרבנן לקולא.

גם בשו"ת יביע אומר ח"ט חאה"ע (סימן יד), אחר שכתב להוכיח דרבינו שמשון הזקן התיר אפי' במכירה והרשב"א התיר רק שלא מכירה, ושכן כתבו השדי חמד ח"ו (מערכת אישות סימן ג' אות ב) ובספר מור ואהלות ענתבי חאה"ע (סימן א), עמד בביאור דעת מרן השו"ע, דלכאורה משמע דס"ל כדעת הריב"ש שהיא דיעה בתרא. שוב הביא דברי המהר"ם שיק והאחרונים הנ"ל, אלא שכתב בשם שו"ת והשיב משה (חאה"ע סימן ז) דנראה דעת מר"ן השו"ע להחמיר כדיעה בתרא.

אלא שבשו"ת יבי"א ח"א חאה"ע (סימן לח) סיים בדברי התורות אמת הנ"ל, ומשמע דהכי נקיט עיקר לדינא דבגרושה כל שאינו מכירה מעיקר הדין אין צריכה להמתין כ"ד חודש, ויעויין עוד לקמן.

ואנא עבדא שו"ר בשו"ת נפת צופים חאה"ע (סימן צ) להגאון רבי פתחיה מרדכי בירדוגו שנשאל בענין גרושה שילדה ולא רצתה להניק הולד, אם מותרת לינשא תוך כ"ד חדש, והשיב, וז"ל:

"ממצא דבר נראה ברור דלא שבקינן פשיטותיה דהרשב"א ז"ל מקמי משמעות דברי הריב"ש, גם לאיכא מ"ד המחמירים אף בגרושה לא החמירו אלא בהתחילה להניק מיהת, אע"פ שעדיין לא הכירה, ויעויין בב"ש (סקל"ה), אבל בלא התחילה להניק כלל ליכא למ"ד, לבד הדיוק מדברי הריב"ש, ופשיטא דמשום דיוק שהוא נגד הפוסקים אין לעשות מעשה במקום עיגון וצערא דאיתתא לעגנה כ"ד חודש, ושיש לחוש לקלקולה, פוק חזי כמה הקילו חז"ל בעיגונא דאיתתא וכו', כל שכן במידי דרבנן כהאי שאין להלך בזה אחר החומרא, וכן הסכימו לזה בית דין שבפאס הלכה למעשה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן כתב בשו"ת עמק יהושע ח"ג חאה"ע (סימן יג), והסתייע מדברי התורות אמת והנופת צופים. וכן חזינא בשו"ת עמק התשובה ח"ג (סימן צד) להגאון הרב יחזקאל ראטה שנשאל באשה מינקת שנתגרשה בעודה מעוברת וילדה ולד ומניקה אותו, וכתב דהרבה גדולי האחרונים סומכים בזה על דברי הרשב"א עכ"פ בדיעבד, וכמש"כ הב"ח בחיבורו ובתשובה, והנוב"י בכמה תשובות סמך על הרשב"א בדיעבד כמבואר בשו"ת הנוב"י קמא (סימן י"ז ו"ח), ובשו"ת בית שלמה חאה"ע (סימן טז אות ט) הביא שכן דעת כמה פוסקים להקל בגרושה ואינו מכירה. אלא שבנידון דידיה שהיתה עוד מניקה אותו כתב שלא מצא מי שיתיר גם בזה.

הא קמן דהני אשלי רברבי מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף ז"ל והמלאך רפאל ז"ל והנופת צופים והעמק יהושע ועמק תשובה ועוד ס"ל דמעיקר הדין יש להתיר בגרושה שאינו מכירה שאין צריכה להמתין כ"ד חודש, ויש לצרף לזה עוד מש"כ הבית שמואל (סימן יג סקל"ח) שהב"ח התיר לכתחילה כדעת הרשב"א, וכן נראה מדברי הח"מ שם (סקי"ז) שסתם כדברי הב"ח, והט"ז שם (סק"ח) כתב דעכ"פ בדיעבד אם נשאת לא תצא.

ג. בגרושה שהוסכם בין הצדדים חיוב האב במזונות וחיוב האם בגידול הבן, האם היא בכלל מינקת חבירו

אלא דלכאורה יש להסתפק בנידון דידן הגם שאבי הבן התחייב בבית דין בתשלום מזונות הבן, מכל מקום הבן נמצא תחת משמורת האם, והיא מחוייבת לגדלו ובכלל זה לזונו, ואפשר דחשיבא כאלמנה הואיל ועליה לזונו, ולא דמיא לגרושה דאין עליה שוב חיוב לזונו. וכן חזינא בשו"ת גליא מסכת (סימן טו) שכתב להוכיח שהעיקר כדברי הרשב"א שגרושה מינקת ולא היכירה אין צריכה להמתין כ"ד חודש, אלא שכתב (ד"ה אמנם), וז"ל: "שבזמנינו חמירא לן האי מילתא שנוטין להחמיר אף בגרושה, והצנועים מושכים את ידיהם להיות ידם נטויה להקל". ובתחילה כתב טעם מסברא. והוסיף לכתוב שנהגו להחמיר בגרושה מדינא, והוא:

"משום שידוע שעל פי הרוב נעשה גירושין בין איש ואשתו ע"י אנשים אשר ישיתו ידם בן שניהם לבצע מעשיהם ויבצעו תמימים, ומדרך אנשים תמימים ושלמים לדרוש טובות הוולד יותר מאב ואם, אשר בשעת גירושין מקיימים בוולד כי אבי ואימי עזבוני, לכן האנשים הללו בשעה שגומרים על גט, קובעים עסק חיוב של הנקות הוולד על האשה לפעמים בשכר ולפעמים בחינם, בין שהגרושה מעוברת בין מינקת, ולפי הנחה ועיקר אשר יסדנו דעיקר הלכה כשיטות רשב"א דתליא הכל בחיוב ושיעבוד דהנקה, וא"כ בכה"ג בלי ספק שגרושה זו דמיא לאלמנה ועדיפא מינה, דבאלמנה שיעבודא ממילא וזו נכנסה בפירוש בחיובא ושיעבוד גמור, לכן יש לדון אשה זאת כאלמנה, ובפרט לפי שדקדקתי ממילת 'חבירו', דכל דמשועבדת לחבירו בחיוב הנקה מינקת חבירו."

ולכאורה משמע מדברי הגליא מסכת כל שהוסכם שהאם תטפל בולד ובכלל זה לזונו, הגם שהוא בשכר אינה בכלל גרושה דלרשב"א אינה צריכה להמתין כ"ד חודש.

ובאוצר הפוסקים (סימן יג אות קט), הובא שכדברי הגליא מסכת כן כתב בספר תועפות ראם (סימן י"א) שבגרושה שקבלה על עצמה להניק, הרי נשתעבדה לו, וכל סברת הר"ש כיון דבגרושה אינה משועבדת להניק, ובנידון דידיה משועבדת להניק, וכל שעבוד שנעשה בחיי בעלה אלים טובא, וכן כתב בשו"ת אבני צדק חאה"ע (סימן כא).

אלא די שדחות זאת על פי מה שכתב הגליא מסכת גופיה בסוף התשובה הנ"ל, וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

”וא”כ ממילא אשה דנידון דידן בכלל כפייה ושיעבודא דהנקה כל זמן שאינו נראה שהבעל בטוח ואמוד על תשלומי שכר מינקת, ואף בזמן שאין מצוי השכרות מינקת, אף שהבעל אמוד [...] היא בכלל כפייה דהנקה [...] ולכן אפילו גרושה אין להתירה אלא בהרבה צדדים, היינו שלא קיבלה עליה מעיקרא, והוא אמוד ומצוי לפניו בנקל להשיג מינקת, ואז האשה גרושה מינקת מנוקה מכפייה ולא בנקל, הכל חוברה לה יחדיו.”

ולפי”ז בנידון דידן שהאב אמוד לשלם דמי מזונות לבנו, וגם המשודך מוכן להפקיד כסף מזומן בבית הדין לצורך מזונות הבן, גם לגליא מסכת יש להתיר.

ומלבד הנ”ל שו”ר בספר שדי חמד ח”ו (מערכת אישות סימן ג אות ד) שהביא דברי הגליא מסכת הנ”ל שהובאו גם בפ”ת (סימן יג סק”ז), וכתב שכדבריו כן מבואר בספר פחד יצחק. אלא שראה בשו”ת מים חיים (סימן טז) להגר”ח הכהן ראפפורט שהביא סברא זו וכתב לדחותה, הואיל דגם אשה זו שהתחייבה להניק בנה מכל מקום תוכל לשכור לה מינקת, כמו במקבל עליו לזון את חבירו, שנותן לו דמי מזונות, ולא שייך בזה לומר דלצעורה קמכוין, כיון שאין שום תנאי בגט, וכיון שיכולה לשכור מניקה אחרת, שוב לא נכנסה בכלל מינקת חבירו.

ולענ”ד גם הגליא מסכת והפחד יצחק לא אמרו דבריהם אלא בגרושה שהתחייבה להניקו, משא”כ בנידון דידן שמעולם לא התחייבה להניקו אלא לגדלו ולזונו כדרך כל הארץ, וכיון שבזמנינו רבות הנשים שמגדלות בניהם במאכלים שהם תחליפי מאכל אם שפיר דמי, הואיל והאב התחייב ליתן לו דמי המזונות. וחזינא כן בשו”ת אבני נזר חאה”ע (סימן נב), הגם שכתב שכל שהתחייבה להניק אף בגרושה צריכה להמתין כ”ד חודש, מכל מקום כתב שם (אות ט) כל שלא קיבלה עליה להניק בעצמה רק להחזיק התינוק, וזה תקיים אם תשכור מינקת וכו’. לכך גם בנידון דידן שהאשה לא קיבלה על עצמה להניק רק לטפל בגידול התינוק, והאב הוא זה שהתחייב בדמי המזונות, לרשב”א ודעימיה אין צריכה להמתין כ”ד חודש.

ועוד, שדברי הגליא מסכת ודעימיה אינם מוסכמים, וכמו שכתב שו”ת עין יצחק ספקטור ח”א (חאה”ע סימן יז), וז”ל:

”דבאמת ברור ופשוט שהגם שהתחייבה להניק, לא מיקרי משועבדת להניק, דאל”כ תקשה בכל אשה מינקת שקיבלה וולד אחר בהתחייבות על עצמה להניקו משך שתי שנים, תהא אסורה להנשא לאחר מחמת איסור מינקת, ובאמת זה ודאי אינו, דלא היתה התקנה רק היכא דמוטל עליה החיוב מצד תקנת חז”ל, משא”כ בהתחייבה ברצונה הטוב, זה לא נכלל בשם מינקת חבירו. ועוד דאף אם התחייבה להניקו, מ”מ לא מקריא משועבדת להניק דהא פועל חוזר בו בחצי היום, יעו”ש עוד בדבריו.

עוד הביאו באוצר הפוסקים שם (עמ’ 193) תשובה כ”י להגרא”י קוק ז”ל שכתב שדברי הגליא מסכת הוא דוקא לסוברים דהר”ש לא התיר כי אם בשאינו מכירה, אבל לפי פשטן של דברי הב”י דנראה דבאינו מכירה גם הרשב”א מודה להר”ש, והר”ש עצמו גם במכירה ס”ל דאין זה בכלל הגזירה, כיון דהתחייבותה ממקום אחר מתוך ההכרה, וקל וחומר שאינו בכלל הגזירה כשהחיוב בא עליה מצד פיסוק ב”ד.

ומצאתי תשובת הגרא”י קוק ז”ל בספרו שו”ת עזרת כהן (הלכות אישות סימן יח), ושם הוסיף וכתב: ”ומ”מ מאחר שבלא”ה קשה לסמוך על דברי רבינו שמשון במקום שרבים חולקים עליו, ודאי שיותר קשה לסמוך עליו במקום שיש קצת לשדות נרגא בהיתר גם לדבריו עפ”י דברי הגליא מסכת הנ”ל.” אלא שכתב שיש להתיר בשני תנאים: האחד, אם לא נתחייבה היא בהנקת הולד וטיפולו, רק ברצונה הטוב קבלה עליה, אין זה עיכוב. עוד תנאי שני, שנוכל לסמוך עליו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בשעת הדחק, עפ"י דברי רש"י כתובות (ס: ד"ה גמלתו) שכתב גמלתו כדי להנשא, משמע אם יבורר לנו שהיו סיבות אחרות שגרמו את העובדא שגמלתו, אין זה בכלל האיסור. עוד כתב:

"והעיקר תלוי אם הנישואין יהיו ג"כ לטובת הולד [...] ויבורר לב"ד שמצבו יהיה יותר טוב ע"י הנישואין ממה שהיה בלא הנישואין, אז יש לצרף מאחר שמכלל סכנה נפיק אחר ט"ו חדשים, כדעת הפני יהושע בקונטרס אחרון, וגם מדברי התוס' כתובות (ס: ד"ה ואמר) נראה דלא אמרינן בנידון דידן לא פלוג. אע"פ שיש חולקים גם על זה, מ"מ יש לצרף סברת התוס' להקל במידי דרבנן כה"ג, וגם מדגמלתו מכבר כבר אין שייך בעצם הוספת סכנה בשביל הנישואין שלה, שאם היה מקום לסכנה, אז לא היה שייך לצרף להקל מצד הטבתו של מצב הילד, אבל כשיוצא מכלל סכנה, ואנו חוששים רק מצד התקנה, אז יש לומר שבמקום שיש הטבה למצבו, אז יש לומר שזה בכלל הא דאמר רב הונא שכל האומר אי אפשרי בתקנת חז"ל כגון זה, שומעין לו."

והביא דברי הבאר יצחק חאה"ע (סימן א) דמשמע מיניה דבכה"ג לא אמרינן שיכול לומר אי אפשרי בתקנת חז"ל, מ"מ כתב הגרא"י קוק דגם בנידון הנ"ל אפשר לומר כן, ובצירוף שאר הצירופים הנ"ל, ועוד שיקבל עליו המשודך בשבועה על דעת רבים לזון את הולד.

ואף אנן בנידון דידן התמלאו ב' התנאים הנ"ל, שהאשה לא התחייבה בכיה"ד להניקו אלא מרצונה הטוב קבלה עליה לגדלו, וכן התנאי השני אית לן בנידון דידן שהרי לא גמלתו מחמת הנישואין, אלא מטעמי נוחיות בעלמא, שהרי שבועיים בלבד הניקה אותו, ורק לאחר מספר חודשים מצאה שידוך מתאים לה. ואמנם הגרא"י קוק צירף בנידון דידיה גם דברי הפנ"י בקו"א דס"ל דסגי בהמתנת ט"ו חודש, מכל מקום איכא למימר כיון שבנידון דידיה כבר עברו ט"ו חודש צירף דברי הפנ"י, ולעולם יש לומר דסגי בתנאים הנ"ל כל שהוא שעת הדחק לסמוך על דברי הרשב"א והר"ש הזקן.

וכן כתב בשו"ת אחיעזר ח"ג (סימן טז) דאף בהתחייבה להניק מותרת לינשא לדעת הר"ש הזקן לפי שאף במכירה ס"ל שמותרת להינשא, ולכן בנידון דידיה שהיה חשש של חולי אצל האשה אם לא תנשא, כתב שאין צריכה להמתין כ"ד חודש, ויעויין עוד בשו"ת אריה דבי עילאי חאה"ע (סימן א).

ד. בגרושה שהניקה שבועיים האם הרי בכלל מכירה דלרשב"א צריכה להמתין כ"ד חודש, ובכמה חשיב מכירה

איתא בגמ' כתובות (נט:), וד"ל:

"ומניקה את בנה [...] נתגרשה אינו כופה, ואם היה מכירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה [...] עד כמה, אמר רבא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב שלשה חדשים ושמואל אמר שלשים יום, ורבי יצחק אמר רבי יוחנן חמשים יום, אמר רב שימי בר אבבי הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן.

בשלמא רב ורבי יוחנן כל חד וחד כי חורפיה אלא לשמואל כה"ג מי משכחת ליה, כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תצייתניהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל, הכי אמר שמואל כל זמן שמכירה."

ופי' רש"י, דלשמואל כל זמן שמכירה, היינו שאין שיעור בדבר, אלא בבדיקה הדבר תלוי אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר ואפי' גירשה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולענין הלכה הרמב"ם (פכ"א מאישות הט"ז) כתב, וז"ל:

"האשה שנתגרשה אין כופין אותה להניק, אלא אם רצת נותן לה שכרה ומניקתו, ואם לא רצת נותנת לו את בנו והוא מטפל בו. במה דברים אמורים שלא הניקה אותו עד שהכירה, אבל אם הכירה ואפילו היה סומא אין מפרישין אותי מאמו מפני סכנת הולד, אלא כופין אותה ומניקה אותו בשכר עד כ"ד חודש."

וכתב הה"מ (שם) דהרמב"ם פוסק כשמואל, "שאין שיעור קצוב לדבר, שאין כל הולדות שוים בהכרה, אלא בבדיקה הדבר תלוי, אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר. ומרן הכס"מ (שם) כתב: "ויש לתמוה למה לא פסק כרבי יוחנן, וכל שכן שפסק רב שימי הלכה כמותו. ונראה טעמא משום דבית הכי מייתי תלמודא הא דאמר רמי בר יחזקאל משמיה, משמע דלמיקבע הלכה כוותיה אתא, ועוד דמסתבר טעמיה."

ומרן השו"ע (סימן פב ס"ה) הביא לשון הרמב"ם, וכתב הב"ש שם (סק"ד) דהשו"ע סתם בזה כדעת הרמב"ם. ובישועות יעקב (סק"ב) כתב דהרמב"ם החמיר משום ספק נפשות, ולפי"ז יש להסתפק הואיל ולרמב"ם ומרן השו"ע אין הדבר תלוי בזמן אלא תלוי באם היה הולד מכירה, יש לומר דאפשר אף אחר שבועיים של הנקה היה מכירה, ושוב אין לצרף בזה דעת הרשב"א דס"ל דבאם היה מכירה אף בגרושה צריכה להמתין כ"ד חודש.

אלא דחזינא בספר בתי כהונה להגר"י רפאפורט ח"ב (בית הועד סימן ח על הרמב"ם הל' אישות הנ"ל ד"ה אבל) שכתב, וז"ל: "דהא דשלושים יום דלא בעי בדיקה הוא פשוט מאוד ולא צריך להוכיח דלא משכחת לה כדאמרי בסוגיין", והובא באוצר הפוסקים (סימן פ"ב ס"ה אות א). הא קמן דס"ל להרב בתי כהונה דגם לרמב"ם דפסק כשמואל דהכל תלוי בבדיקה, מכל מקום פשוט הוא דבתוך שלושים יום לא חשיב מכירה. וכן חזינא בשו"ת תורת חסד (סימן נז) לרב הגאון רבי חסדאי בן שמואל הכהן שכתב להדיא דבודאי שתוך שלשים יום לא היכירה.

ועוד דבלאו הכי רבים מהראשונים פסקו הלכתא כרבי יוחנן דס"ל דמסתמא מכירה לאחר נ' יום, וכדמשמע מדברי הרי"ף כתובות (כד): שהביא הא דאמר רב שימי בר אשי אמר רבי יצחק הלכתא כוותיה דרבי יוחנן, וכ"כ הרא"ש שם (פ"ה סימן יז). וכתב מרן הב"י (סימן פב ס"ה) דהרי"ף והרא"ש פסקו כרבי יוחנן. וכן מוכח מתשו' הרשב"א ח"א (סימן תשכג) שכתב כדבר פשוט שלאחר חמשים יום הולד מכירה, מוכח דס"ל דהלכתא כרבי יוחנן, וכן כתב להדיא בחי' הרא"ה כתובות (ס. ד"ה ושמואל) דהלכתא כרבי יוחנן. וכ"כ הריטב"א כתובות (נ"ט: ד"ה נתגרשה) דהלכתא כרבי יוחנן. וכן נראה מלשון המאירי כתובות (ס: ד"ה מי שגירש את אשתו), וז"ל: "ואם היה מכירה כגון שהניקתו עד עכשיו כופה ומניקתו ונותן שכרה וכו', וברוב התינוקות שיערו זמן הכרתו מחמשים יום ואילך". מוכח מהמאירי דלהלכתא בפחות מחמשים יום לא חיישינן שיהא מכירה.

ולפי"ז בנידון דידן שהניקה רק כשבועיים שפיר חשיב לא מכירה דלרשב"א ודעימיה אין צריכה להמתין כ"ד חודש. לא מבעיא לדעת הרי"ף והרא"ש והרשב"א והרא"ה והריטב"א והמאירי דס"ל דהלכתא כרבי יוחנן ובעינן חמשים יום כדי שיכירה, אלא אפי' לרמב"ם ומרן השו"ע דס"ל כשמואל, מ"מ כבר כתבו הבתי כהונה והתורת חסד דבפחות משלשים יום ודאי אינה מכירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. בגרושה שהתגרשה בעודה מעוברת והכירה, האם צריכה להמתין כ"ד חודש.

בנידון דידן שהאשה התגרשה בעודה מעוברת, יש לצרף דברי הרב בית שלמה (סימן אות טז אות י ואות כט) שכתב, וז"ל:

"מלשון משמעות הראשונים ז"ל ומלשון השו"ע שהעתיקו דברי הרשב"א [...] דבגרושה דוקא שהניקתו קודם שהתגרשה עד שהכירה [...] משמע דאם נתגרשה קודם שהכירה אף אם הניקה עד שהכירה אינה בכלל איסור."

ולפי"ז בנידון דידן שהתגרשה בעודה מעוברת, בודאי דלרשב"א ודעימיה אין צריכה להמתין כ"ד חודש. ובספר אוצר הפוסקים (סימן יג אות ק סק"ג) כתבו כן גם בשם האבני מילואים, ושכן כתב בספר שדי חמד ח"ו (מערכת אישות סימן ג אות ו) בשם המים חיים (סימן שז) דלהרשב"א המתיר בגרושה באין מכירה, כל שלא היכירה קודם הגירושין, אף אם עתה מכירה, אינה בכלל מינקת חבירו, וכן משמע דעת מהראנ"ח (סימן צד), וכ"כ בשו"ת שם אריה (סימן ט). וכ"כ בשו"ת אמרי יושר ח"א (סימן קמב) דאין שום נפק"מ במה שמכירה לאחר גירושין, וכ"כ בשו"ת עטרת חכמים (סימן ג), וכ"כ בשו"ת האלף לך שלמה (סימן סח), וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ז (סימן קצו) לסמוך על זה לאחר י"ח חודש. הא קמן כמה וכמה מרבוותא דס"ל דלרשב"א ודעימיה כל שלא היכירה קודם הגירושין, אף שהיכירה לאחר הגירושין אין צריכה להמתין כ"ד חודש, וכיון שבנידון דידן התגרשה בעודה מעוברת לדידהו אליבא דהרשב"א ודעימיה אין צריכה להמתין כ"ד חודש.

ו. האידנא דרובא דרובא של הנשים אין מניקות יותר מ"ב חודש והאב מתחייב במזונות בנו אם יש להקל

הנה חזינא בשו"ת אגרות משה חאה"ע ח"ד (סימן נ) שכתב כל שתגמלנו בזמן שרגילות המניקות בזמן הזה שהוא בהשלמת י"ב חודש, דאף אם נימא שליכא רובא שיונקות כל יב"ח, מ"מ מיעוט גדול ודאי יש, והחמירו בזה גם בשביל הם המיעוט, דהא הלכה כר"מ דעד כ"ד חודש אסרו, אבל אחר יב"ח כמעט שליכא במדינותינו, ולכך יש לסמוך בפשיטות להתיר בגרושה כשיהיה לתינוק י"ב חודש, והיינו שהתיר באופן שהאב מחוייב בערכאות לשלם מזונות, ודימה האג"מ זאת למה שכתב בתשו' אחרת ח"ב חאה"ע (סימן ז) באשה מינקת שירש התינוק מאביו והיא אפוטרופוס על נכסיו, כל שיש לצרף עוד צירוף, אין צריכה להמתין כ"ד חודש. יעו"ש בתשובתו. וזה שייך בודאי בנידון דידן שהאב התחייב לשלם מזונות לבנו שלדברי האג"מ בגרושה יש להתיר אף שהיה מכירה כל שהוא לאחר י"ב חודש.

ומעין דברי האגרות משה חזינא בספר אוצר הפוסקים (סימן יג אות צא) בשם ספר פתחי שערים (סימן יג) שכתב, וז"ל:

"כיון שבזה"ז נשתנו הטבעים ואין יונקים יותר משנה, ורק דמ"מ לא בטלה התקנה, משום דאין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד וכו', אך עכ"פ כבר אין כאן חשש סכנה, ובמקום שאין סכנה יש לילך אחר הרוב."

וכן חזינא בספר אבני האפוד ח"ב (סימן יג אות יח) בשם רב אחד שרצה להקל בזה"ז שהרופאים מזוהרים לרוב נשים לגמול ולדותיהן אחר ה' או ו' חדשים מפני צער גופן, וחושבין הדבר לסכנת האשה וכו', והוסיף וכתב ולולא דמסתפינא הוה אמינא, כי יש מקום אתנו להתיר לכמה נשים אחר כלות ימי ההנקה הנהוג בזמנינו, והרב שמן רוקח ח"ג (סימן כא) תמה עליו דאם כן יתבטל תקנת חז"ל, ישתקע הדבר ולא יאמר, ופשוט הדבר דאפי' אם יתקבצו עתה כל חכמי ישראל אין בידם לבטל דברי הראשונים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם בספר נשמת אברהם הביא מה שכתב לו הגרש"ז אוירבך ז"ל לתמוה על האג"מ הנ"ל שהרי רב ושמואל קבעו שיעור כ"ד חודש לפסק הלכה, ומנלן להקל בזה"ז לכל הנשים.

שו"ר בשו"ת חלקת יעקב חאה"ע (סימן לח) שנשאל במינקת שנהרג בעלה ע"י הרוצחים בפולין, ונודמן לה שידוך תלמיד חכם ואי אפשר לו להמתין לה כ"ד חודש, ויש חשש שהאשה תהא אנוסה לסור מדרכה הטובה, והשיב הואיל ובזמנינו לפי פקודת הרופאים שאין לאשה להניק יותר מתשעה חדשים ולכל היותר י"ב חודש, וכן נוהגים העולם שלא נמצא אפילו אחת מיני אלף שתניק יותר מי"ב חודש, וכיון שכן המנהג נמצא שאינה משועבדת להניק יותר מי"ב חודש, ולפי"ז לא מבעיא לר"ש הזקן דגרושה מותרת לינשא תוך כ"ד חודש משום שאינה משועבדת, אלא אף לחולקים הוא כמבואר ברא"ש משום דאמו מסתמא מרחמת עליו, אבל בזמן הזה אין שום אחת מניקה יותר מי"ב חודש אף אם לא תינשא, והוסיף בטעם ההיתר בנידון השאלה שלפניו כיון שהנשואים הם לטובת הולד. ובשו"ת נודע ביהודה תניינא (סימן לז) הביא ראייה מיו"ד סימן שצב דאם יש לו בנים קטנים ונתרצה לאחותה, מותר לכונסה אף בימי אבלות, הרי התירו איסור אבלות בשביל פרנסת בנים הקטנים. וכ"כ בשו"ת שבות יעקב (סי"ט צה) דמשום תקנת הולד יש להתיר, וכ"כ לצרף סברא זו בשו"ת מהרש"ם ח"ב (סימן יז), וכ"כ בשו"ת מים חיים להגר"י ראפופרט (סימן יד) והוכיח כן מיו"ד (סימן קס) שהתירו להלוות אבק ריבית לטובת היתומים, וכל שכן בגזירה במינקת דאין לו עיקר מן התורה.

עוד צירף כיון שלא הפסיקה להניק כדי לינשא אין לאוסרה כדמוכח מדברי רש"י כתובות (ס:) שכתב שגמלתו מחמת שרוצה לינשא, וכן מבואר להדיא באו"ז הלכות יבום (סימן תרכט). ועוד צירף כיון שהבעל נהרג ולא מת, הוא מילתא דלא שכיחא דלא גזרו בה רבנן, וכן כתבו האחרונים בהיתרא דמזנה שאין צריכה להמתין כ"ד חודש. ואף שהאחרונים החמירו במזנה אף דלא שכיח, הוא משום סכנת הולד, אבל בזמן הזה דאינו רק משום איסור דרבנן שנאסר במנין, שהרי בודאי אין סכנה לולד אם לא תמשיך להניקו אחר י"ב חודש, ואין לאסור אלא משום דבר שנאסר במנין, יש סניף להתיר.

ולדברי החלקת יעקב הנ"ל גם בנידון דידן יש צדדי ההיתר הנ"ל שהולד הוא למעלה מי"ג חודש, וכן אמו לא הפסיקה להניקו כדי לינשא, וכן הוא בודאי לטובת הולד ואמו. אלא שהרב חלקת יעקב גופיה שם (אות ו) כתב, וז"ל:

"כל זה כתבתי בתנאי כפול לא להלכה ולא למעשה יען כי האחרונים וביחוד הפני יהושע והחתם סופר ובתשובת השיב משה ועוד, רוח הקודש הופיע בבית מדרשם להחמיר בגזירה זו, נראה בעליל דגזירה הלזו חמורה מאוד בעיניהם, ומי יודע אפשר יש טעמים כמוסים בגזירה זו, ובגלל זה חס ושלום להימנות מהמתירים, ואם כי נמצא באיזה תשובות להקל קצת באיזה אופנים, זה נמסר רק לגאוני הדור."

אלא דאפשר שהרב חלקת יעקב לא סמך על הסניפים הנ"ל אלא באלמנה כעובדא דידיה, משא"כ בגרושה שלא הכירה שבזה דעת הב"ח להתיר לכתחילה, והט"ז התיר עכ"פ בדיעבד שנשאת וכנ"ל, אפשר שהיה סומך על זה גם להקל לכתחילה, ויעו"ש עוד בתשובתו שם (סימן ט).

ז. בחור שעדיין לא קיים מצות פריה ורביה, האם גם הוא בכלל לא ישא מינקת חבירו

בספר אוצר הפוסקים (סימן יג אות עח) הביאו דברי הפ"ת שם (סק"ל) בשם הנודע ביהודה תניינא (סימן לה) שאין להתיר לינשא מינקת משום שהמשודך לא קיים פריה ורביה. וכ"כ בספר מאמר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מרדכי (סימן עח) דאפי' התקשרה עמו אין להתיר להם לינשא משום חשש ביטול פו"ר, וכ"כ בספר מבשרי אהזה (סימן נ), וכ"כ בשו"ת נטע שורק (סימן ח) דאין להתיר לסניף מה שלא קיים מצות פו"ר, וכי בשביל זה נתיר לו אשה האסורה לו, דהמצוה יכול לקיים באשה אחרת. וכ"כ בספר אגודת אזור מדברי (סימן ד) דמדברי מהר"ם פדווה (סימן ל) מבואר דגם כשהמשודך לא קיים עדין פו"ר לא מהני להתיר, וכ"כ בשאלת שלום תניינא (סימן ל) דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, וכן בשו"ת בית יצחק (סימן נט) כתב לדחות דברי השואל שרצה לומר דמצות פו"ר דוחה את איסור מינקת, וכ"כ בשו"ת אמרי דוד (סימן ט), וכ"כ בספר אבן יקרה ח"ג (סימן יא).

אולם בשו"ת חסד לאברהם (סימן ט) כתב לצרף טעם זה דהבחור לא קיים מצות פו"ר כדי להתיר לישא המינקת משום שיש לדחות איסור דלא פלוג במינקת מקמי מצוה רבה דאורייתא דפריה ורביה, כעין מה שהתיר ר"ת לכנוס אשה אבלה תוך שבעה על אחיה משום פו"ר, ולבוא עליה לאחר שבעה, ובשו"ת אלף המגן (סימן טז) סמך על סברא זו לצרף לסניף להתיר המינקת. וכן כתב בספר דברי חכמים (סימן ז) דבמינקת שכבר גמלתו ואפשר שכבר נצטמקו דדיה, ואין נוגע לתינוק, וכל האיסור בזה הוא רק משום לא פלוג, יש לצרף זו למי שלא קיים פו"ר אחר י"ח חודש. וכן חזינא בשו"ת יביע אומר ח"ט חאה"ע (סימן יג אות ב) שצירף דעת החסד לאברהם לסניף בנידון דידיה. אם כך גם אנן נימא בנידון דידן שיש לצרף סברא זו לסניף נוסף להתיר.

ת. האם יש לצרף מה שהתחייב המשודך לזון את התינוק

בספר אוצר הפוסקים (סימן יג אות פד סק"ה) הובא מש"כ בשו"ת מהר"ש ענגל ח"ג (סימן קכב) דאם הבעל הרוצה לישאנה התחייב לפרנס את הולד כל ימי ההנקה, לא מהני להפקיע ממנה איסור מינקת כשכבר התחילה להניק, ועם כל זה צירף זה לשאר סניפי היתר בנידון דידיה. אולם בשו"ת נחלת יעקב ח"ב (סימן ז) דחה זאת דלא מהני התחייבותו, דא"כ מועיל גם התחייבות של איש נכרי, והלא נתנה למינקת לא מהני שמא תחזור בה, והכי נמי בזה, וכ"כ בשו"ת בית שלמה (סימן סב) משום דאשה בושא לתבוע את היורשים, כך בושא לתבוע את בעלה.

אלא דחזינא בשו"ת יביע אומר ח"ט חאה"ע (סימן טו אות ג) שהביא מש"כ בשו"ת אגודת איזוב מדברי חאה"ע (סימן ד) שאם יש התחייבות לפרנס את היתומים וגם את הולד יש להקל. וכ"כ בשו"ת מהרש"ם ח"א (סימן צט) בשם שו"ת תפארת צבי (דיני מינקת סימן ו) שכל שיש תועלת לטובת הולד עצמו, וליכא סכנה, יש לצרף סברא זו ולהתירה לינשא תוך כ"ד חודש.

אף בנידון דידן הסכים הבחור המשודך להפקיד בידי בית הדין שיעור מזונות לולד עד שיהא בן כ"ד חודש, במידה ואביו של התינוק לא ישלם דמי המזונות שנפסק לו בבית הדין.

איברא דאם הנידון היה בתינוק בן י"ח חודש היה עוד לצרף שיטת הגאון רבי שלמה קלוגר בחכמת שלמה (סימן יג) שכתב דבזמן הזה אחר י"ח חודש אין עוד מורא להצטרף להיתר מינקת, כיון דרוב הילדים אין יונקים יותר מזמן זה, וסמכו על זה רבים מהפוסקים ומהם בשו"ת שבט הלוי ח"ז (סימן קצו) ועוד רבים, ואכמ"ל.

ועל כל פנים אם היה התינוק בן ט"ו חודש בזה היה גם לסמוך על דברי הפני יהושע בקונטרס אחרון למסכת כתובות (ס: ד"ה אמנם), וז"ל:

"אמנם לפי מה שנשתרבו הדבר בעו"ה ונעשה היתר ע"י קלי ההוראה שהתירו, מורים לכתחילה ליתן למניקת מיד לאחר שילדה ולא התחילה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להניק, עד שכמעט בטלה תקנת חכמים ולא הועילו בתקנתן, וכבר נעשה מעשה בימינו שעשינו פומבי לדבר בהסכמת גדולי דורנו לאסור אף בדיעבד וכו', אמנם פעם אחת בא לידי באשה שכבר התיר לה חכם ליתן בנה למינקת ולא התחילה להניק וכו', בקושי התרתי לו לישא אחר ט"ו חודש כעובדא דמר עוקבא ורב חנינא ועולא ורב יוסף דכדאי הם לסמוך עליהם בשעת הדחק כי האי, דנהי דאיפסיקא הילכתא דצריכה להמתין כ"ד חודש, איכא למימר דהינו באשה שמניקה באמת, ואסורה לגמלו תוך הזמן כלל, דאע"ג דמדהתיר רבי חנינא לישא לכתחילה אלמא דליכא סכנת הולד לאחר ט"ו חודש, אפ"ה חיישינן למיעוט ולדות שצריכים לינק כ"ד חודש, ומהאי טעמא גופא כל שכן דאסורה ליתן למינקת לאחר ט"ו חודש, דא"כ לא הועילו חכמים בתקנתם, דכל אשה תעשה כן. ועוד דמכיון שמכירה לא שייך הא מילתא כלל, משא"כ בנידון כי האי שכבר נעשה מעשה ע"י הוראה בטעות שנתנו למינקת ופסק חלבה, ואי אפשר לה להניק עוד, אלא דאנן אסרינן למיעבד הכי לכתחילה, דאל"כ כל אשה תתן למינקת, וא"כ אפשר שתחזור בה המינקת ואתי לידי סכנה. ובנידון דידן לא שייך לומר כן, חדא דמאן יימר דמשום ריוח פורתא כי האי תעבור על דברי חכמים ותתן למינקת לכתחילה. ועוד אף אם תתן למינקת אפ"ה חששא רחוקה היא לומר שתחזור בה המינקת לאחר ט"ו חודש, וכיון שאף אם תחזור בה לא אתי לידי סכנת הולד, מש"ה יש להקל בשעת הדחק. ועם כל זה היה לבי נוקפי עד שהוגד לי כשיוצא בזה התיר גדול אחד מהגדולים בשעת הדחק לאחר ט"ו חודש, כיון שהולד היה כבר אצל המינקת ופסק חלב האם, וא"כ עיקר איסורא בכה"ג אינו אלא משום קנסא, וא"כ סגיא בקנסא כי האי לאחר ט"ו חודש, ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדולים בעזה"י, ודוקא היכא דאיכא טעמים אחרים להתיר יש לצרף סברא זו."

ובאוצר הפוסקים (סימן יג אות עד) הובאו פוסקים רבים דס"ל דאין לסמוך על דברי הפני יהושע, וגם הפני יהושע לא כתב להקל רק בצירוף טעמים אחרים וכשלא התחילה להניק, ומהם בשו"ת הרא"ם מרגלית (סימן ג) ובשו"ת חסד לאברהם תניינא (סימן ט) ובשו"ת אמרי אש ח"ב (סימן י), ובשו"ת מבשרי אחזה (סימן ג), ובשו"ת זית רענן ח"א (סימן י), ועוד רבים נוספים. אלא שבספר שדי חמד ח"ו (מערכת אישות סימן ג אות כה) הביא בשם רח"כ רפפורט בספר מים חיים (סימן יד) שצירף לסניף לסמוך על הפנ"י לאחר ט"ו חודש, וכ"כ בשו"ת תפארת צבי (סימן י), וכ"כ בשו"ת חמדת שלמה (סימן ז), וכ"כ בשו"ת מראה יחזקאל (סימן סא), ועוד רבים נוספים צירפו דברי הנוב"י להיתר בנידון דידן.

גם מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף ז"ל בשו"ת יביע אומר ח"ט חאה"ע (סימן יג) צירף דברי הפני יהושע להיתירא בנידון דידיה.

ולכן אם השאלה היתה באה לאחר י"ח חודש או לכל הפחות לאחר ט"ו חודש בודאי שההיתר היה מרווח יותר, אולם לענ"ד גם בנידון דידן שיום המיועד לנישואין הוא לאחר י"ג חודש וג' שבועות מלידת התינוק, כל שהוא שעת הדחק, כיון שבזמנינו בודאי אין ספק שאין סכנה כלל לולד אם לא תניקהו אמו, ורובא דרובא דנשי מיד אחר הלידה מאכילות את תינוקן בתחיליפי הנקה, וברוך השם תינוקות אלו גדלים חזקים ובריאים, ולית בה רעותא, יש לסמוך בהאי מילתא על דעת הפוסקים דס"ל דמרן השו"ע הכריע בזה כדעת הרשב"א דכל שלא היכירה אין צריכה להמתין כ"ד חודש ומהם בשו"ת שבות יעקב ובספר ראש משביר ובספר תורות אמת ובשו"ת נופת צופים, וכן דעת הב"ח והחלקת מחוקק לדינא, והט"ז ס"ל דעל כל פנים אם נשאת לא תצא, וכן נקט לדינא מרן הראש"ל ז"ל בשו"ת יביע אומר הנ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובפרט שיש לצרף הפתחי שערים ודברי האגרות משה הנ"ל דהאינדא דגם בין המניקות אין אפילו מיעוטא דמיעוטא שתניק לאחר י"ב חודש, כל שאין סכנה ומזונות הילד הם בטוחים, לכולי עלמא אין צריכה להמתין כ"ד חודש.

ובנידון דידן שהמשודך הוא בחור בן כ"ג שנה שלא נשא אשה ולא קיים מצות פו"ר, יש לצרף דברי החסד לאברהם (סימן ט) דאתי עשה דיליה ודחי איסור דרבנן לישא מינקת חבירו, והגם שרבים חולקים על זה, מ"מ חזי לאצטרופי להיתרא.

ועוד יש לצרף בזה שהמשודך מסכים להפקיד בידי הבי"ד כסף שיהא ראוי לזון את התינוק עד להגיעו לכ"ד חודש, כל שאביו שהתחייב במזונות לא ישלם אותם.

ותהילות לא-ל יתברך סמוך לחתימה מצאתי עוד אילן גדול שאפשר להתלות בו הגר"ש וואזנר בשו"ת שבט הלוי ח"י (סימן רלב) שנשאל באשה צעירה שנתגרשה בעודה מעוברת והיא כמה חדשים אחרי שילדה, והזדמן לה שידוך בחור ירא שמים ומצויין. והשיב, הנה כל מורי הלכה יודעים כי עניני מינקת חמורים מאוד, וחז"ל ביבמות (מב ו-מג) וכתובות (נט וס) עשו גדרים חמורים, וגודל החומרא יפה ביאר מרן החת"ס בתשובה אהע"ז ח"א (סימן לא) ע"פ תוס' סוטה (כו.) בשם הירושלמי, וכו', אלא לגוף ההיתר הביא דברי הנוב"י קמא (סימן יג) דבלא התחילה להניק דעת השו"ע בזה כדעת הרשב"א, ובפרט שעברו עליה כבר ג' חדשים מלידתה דמיעכר חלבה, וגם היא גרושה דאין לה שעבוד להניק, ואע"ג דלא קי"ל כר"ש הזקן מכל מקום דעת הנוב"י ודעימיה מוזכרת למעשה בלהקת גדולי אחרונים. והוסיף וכתב, וז"ל:

"ואם היה אפשר לחכות עד י"ח חדשים כדעת הגאון רבי שלמה קלוגר וכו', או עכ"פ ט"ו חדשים כאשר מצדד רבינו הפני יהושע יהיה זה יפה, היות דרכם של רבותינו להתיר רק מכח צירוף כמה טעמים. אמנם גם אם זה שעת הדחק גדול כל כך שאי אפשר להמתין כל כך כראות מעכ"ת שלו ההכרעה בזה, מכל מקום עצם נתגרשה ולא התחילה להניק הוא טעם הגון, ונוכל לצרף עוד מה שחשב ומצא בתשו' הגאון עטרת חכמים אהע"ז (ס"ס א) שהבעל ישליש דמי מזונות והנקה של שתי השנים בבנק על שם הולד וכו', ואז הריני מצרף עצמי לכ"ת להתיר בשעת הדחק ומצוה גמורה לכה"פ ג' חדשים אחרי הלידה כמבואר בפוסקים וכנ"ל."

הא קמן שהגר"ש וואזנר ז"ל סמך בגרושה שלא הניקה גם לאחר ג' חדשים על דברי הנודע ביהודה שכתב לבאר כן כמה שנראה לו סתירה בדברי מרן השו"ע.

ולענ"ד בנידון דידן שפיר להתיר על דעת הפוסקים דס"ל בדעת מרן השו"ע דס"ל עיקר כדעת הרשב"א דכל שלא הכירה אין צריכה להמתין כ"ד חודש, ולא גרעי דבריהם מדברי הנוב"י, ובנידון דידן בודאי לא הכירה שהרי רק הניקה שבועיים בלבד, ובפרט שהתינוק בזמן הנישואין יהיה למעלה מי"ג חודש וכנ"ל. אולם אם אין קושי לבחור ולבחורה להמתין לכל הפחות עד שיעברו ט"ו חודש ללידת התינוק בודאי שההיתר יהיה יותר מרווח, אלא כל שיאמרו שיש להם קושי בדבר, לענ"ד יש להתיר להם לינשא ואין לעכב בידם. ויעויין עוד בשו"ת עולת יצחק רצאבי ח"ג (סימן רסה) עוד סמך להתיר בנידון דידן.

אלא כיון שהוראה זו היא לכאורה נגד דברי רבותינו ז"ל שהצריכו להמתין כ"ד חודש, וכן רבים מן הפוסקים החמירו בנידון דידהו ולא התירו אף בגרושה שלא התחילה להניק, היתר זה מותנה אם יסכימו לזה שנים מגדולי הדור המפורסמים.

המורם מן האמור, אשה שנתגרשה בעודה מעוברת, ולאחר הלידה הניקה את בנה כשבועיים בלבד, ואח"כ האכילתו בתחילתו מזון אם, ולאחר חדשים רבים מצאה שידוך הגון לה והוא בן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תורה וירא שמים ורוצים להתחתן, והוא זמן שיעבור על התינוק י"ג חודש וג' שבועות, כל שהוא שעת הדחק ואי אפשר להם להמתין שיעברו לכל הפחות ט"ו חודש, לענ"ד יש להתיר להם לינשא ואין לעכב בעדם הואיל וכמה מרביות ס"ל בדעת מרן השו"ע שהכריע כדעת הרשב"א דבגרושה כל שלא הכירה אין צריכה להמתין כ"ד חודש. וכדעת הרשב"א כתבו הפוסקים דס"ל לעוד כמה מהראשונים, ויש לסמוך עליהם מעיקר הדין כיון שהאינא לאתר י"ג חודש בודאי אין סכנה כלל לתינוק אם לא יינק מאמו. ויש לצרף להיתר זה גם שהבחור עדיין לא נשא אשה ולא קיים מצות פו"ר. והיתר זה תלוי גם בכך שהמשודך יפקיד בידי הבי"ד סכום מסויים של כסף שיספיק למזונות התינוק עד שיושלמו לו כ"ד חודש. וכל ההיתר הנ"ל אם יסכימו בזה שנים מגדולי הדור המפורסמים.

ותשובה זו היתה לעיני הראשון לציון הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א, והרב הגאון יצחק רצאבי שליט"א והסכימו לכל הנ"ל, ואישרו בעל פה שמאשרים להוסיף הסכמתם בכתב.

ויהי רצון שה' יתברך יצילנו משגיאות ומתורתו יראנו נפלאות.

הרב דניאל גודיס - דיין

קראתי את דברי ידידי כב' הרה"ג גודיס שליט"א, והנני מצטרף למסקנתו, כי בנידון דידן יש להתיר למבקשת להינשא בחלוף י"ג חודש, מתוך צירוף של כלל השיקולים כמבואר בדבריו באריכות. למען הסר ספק אציין כי על אף שכב' הרה"ג גודיס שליט"א סיכם את דבריו בקצרה בסוף דבריו בד"ה "המורם מן האמור..." , אין ללמוד מכך היתר כללי למקרים אחרים, ויש לדון לגופו של עניין בכל מקרה של אשה המבקשת להינשא פחות מ-כ"ד חודש אחר הלידה, בפני דיינים ופוסקים הבקיאים בהלכות אלו.

הרב מאיר כהנא – דיין

גם אני מצטרף להנ"ל.

הרב שלמה צרור – דיין

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של המבקשת ושל החתן ותאריך החתונה. ניתן ביום ג' באלול התשע"ט (03.09.2019).

הרב דניאל גודיס

הרב שלמה צרור

הרב מאיר כהנא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה